

DISCIPLINĂ ȘI INDISCIPLINĂ ÎN ȘCOLILE SECUNDARE DIN DUCATUL BUCOVINEI

LIGIA-MARIA FODOR

Disziplin und Indisziplin in den Mittelschulen aus dem Herzogtum Bukowina

(Zusammenfassung)*

Zwecks des guten Ablaufs und der Wirksamkeit des didaktisch-erzieherischen Prozesses in den Gymnasien, Realschulen und Mädchenlyzeen aus dem Herzogtum Bukowina wurden es gewisse Massnahmen getroffen, die sich auf Disziplin und Verhaltensprinzipien beruhten, die die Schüler und Schülerinnen während der Studienjahre beachten mussten. Gleichzeitig wurden es auch Strafen vorgesehen, falls die Studierenden die Regeln missachteten. Im allgemeinen ist es der Leitung der erwähnten Unterrichtsanstalten gelungen, einen ordentlichen, optimalen Milieu zu sichern, aber es gaben auch indisziplinierte Schüler. Solche Fälle wurden am I. Staatsobergymnasium in Czernowitz, am Griechisch-orientalischen Obergymnasium in Suczawa, am Staatsobergymnasium in Kotzman, am öffentlichen städtischen Mädchenlyzeum in Suczawa.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Disziplin, Indisziplin, I. Staatsobergymnasium in Czernowitz, Griechisch-orientalisches Obergymnasium in Suczawa, Staatsobergymnasium in Kotzman.

Obținerea autonomiei provinciale și acordarea statutului de ducat, în anul 1861, adoptarea Constituției, la 21 decembrie 1867, și a unor acte normative privind modul de organizare a școlilor secundare au contribuit la crearea unui sistem solid de învățământ secundar în Bucovina¹.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ Ligia-Maria Fodor, *Învățământul secundar în Bucovina (1861–1918)*, București, Editura Etnologică, 2014, p. 261–263. Școlile secundare au fost următoarele: gimnaziul, școala reală și liceul de fete. În Ducatul Bucovinei au funcționat 15 gimnazii de stat, confesionale și private, dintre care șase germane (Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți, Gimnaziul „Împăratul Franz Josef” din Siret, Gimnaziul Real Superior de Stat din Gura Humorului, Gimnaziul Real Privat din Storojineț, Gimnaziul Privat de Fete al Asociației pentru Promovarea Formării Umaniste a Fetelor din Cernăuți, Gimnaziul Privat al Asociației „Gimnaziul Umanist” din Cernăuți); patru germano-române (Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava, Gimnaziul Superior de Stat din Rădăuți, Gimnaziul Superior de Stat III din Cernăuți, Gimnaziul Superior de Stat din Câmpulung); două germano-rutene (Gimnaziul Superior de Stat II din Cernăuți, Gimnaziul Superior de Stat din Coțmani); două rutene

Analele Bucovinei, XXIII, 2 (47), p. 399–411, Rădăuți – București, 2016

Obiectivul studiului îl constituie prezentarea cadrului normativ care reglementa aspectele privind disciplina elevilor și elevelor în școlile secundare din Ducatul Bucovinei și a unor cazuri concrete de indisciplină, constatate a fi săvârșite de către elevii bucovineni. Identificarea unor documente inedite în fondurile arhivistice – care se află în administrarea Serviciului Arhive Naționale Istorice Centrale București și a Serviciului Județean Suceava al Arhivelor Naționale – și valorizarea informațiilor conținute au constituit motivul analizării acestei problematice.

Cadrul normativ care reglementează aspectele privind disciplina elevilor și elevelor în școlile secundare din Ducatul Bucovinei

Pentru buna desfășurare și eficacitatea procesului didactico-educativ la gimnaziile, școlile reale și liceele de fete din Ducatul Bucovinei, au fost elaborate regulamente de disciplină valabile atât pentru institutele de stat, cât și pentru cele private. În aceste acte, se specificau normele comportamentale pe care trebuiau să le urmeze elevii și elevele pe parcursul anilor de studiu, precum și sancțiunile ce se puteau aplica în cazul nerespectării acestora. Pentru elevii care au studiat la gimnaziile și școlile reale din Bucovina, s-au aplicat prevederile regulamentelor de disciplină elaborate de cadrele didactice din provincie, asumate de Consiliul Școlar al Țării și aprobate prin ordinele Ministerului Cultelor și Instrucțiunii nr. 2 903, din 19 martie 1875² și nr. 1 393, din 14 iunie 1896³.

Elevii trebuiau să dea dovadă de respect, ascultare și sinceritate față de personalul didactic⁴. În relația cu colegii, școlarii trebuiau să aibă o atitudine prietenoasă, pașnică și îngăduitoare. În cazul în care un elev se considera nedreptățit de către un coleg, trebuia să semnaleze această situație dirigintelui clasei. Erau pedepsite aspru pâră nemotivată și învinuirile neverosimile. Elevii nu aveau voie să producă pagube unui alt coleg, în caz contrar trebuiau să suporte cheltuielile aferente daunei. Elevii nu aveau voie să ofere sau să împrumute

(Gimnaziul Superior de Stat din Vijnița, Gimnaziul Real Privat din Vășcăuți) și unul polono-german (Gimnaziul Real Privat Polono-German din Cernăuți); trei școli reale (Școala Reală Superioară Greco-Orientală din Cernăuți, Școala Reală de Stat din Cernăuți, Școala Reală Inferioară de Stat din Siret) și opt licee de fete (Liceul de Fete Public Orășenesc din Cernăuți, Liceul de Fete Orășenesc din Suceava, Liceul de Fete Orășenesc din Rădăuți, Liceul de Fete Privat „Helene Wolański” din Cernăuți, Liceul de Fete Orășenesc din Gura Humorului, Liceul de Fete Greco-Oriental din Cernăuți, Liceului de Fete Privat din Siret, Liceul de Fete Privat din Câmpulung).

² R. Wurzer, *Festschrift zur hundertjährigen Gedenkfeier der Gründung des Gymnasiums 1808–1908. Geschichte des k.k. I. Staatsgymnasiums in Czernowitz*, Czernowitz, Druck und Verlag der Eckhardt'schen Universitätsbuchdruckerei (J. Mucha), 1909, p. 268.

³ Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale București (în continuare se va cita S.A.N.I.C.), *Fond Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa XXX, Dosar nr. 2, f. 46–52; *Legi disciplinare pentru școlile medii ale Bucovinei*, Suceava, Tipografia Soc. „Școala Română”, 1904, p. 3–15.

⁴ *Legi disciplinare pentru școlile medii ale Bucovinei...*, p. 3.

colegilor bani sau alte obiecte importante fără știrea părinților sau a reprezentantului⁵ acestora, sau cu scopul de a obține profit. Școlarii aveau sarcina de a nu deteriora sălile de curs, mobilierul și materialele didactice, în caz contrar, trebuiau să suporte cheltuielile aferente și erau pedepsiți aspru dacă acționau cu rea intenție⁶.

Elevii trebuiau să participe în mod regulat și disciplinat la cursurile obligatorii și facultative, la care se înscriaseră cu acordul părinților sau al reprezentantului acestora. Niciun elev nu putea renunța la frecventarea unei discipline facultative înainte de sfârșitul semestrului, fără aprobarea consiliului profesoral al școlii. Elevilor le era permisă învoirea pentru câteva ore sau pentru o zi întregă numai cu încuviințarea dirigintelui clasei. Dacă un elev dorea să solicite o învoire pentru o perioadă mai mare, aceasta se putea aproba de către directorul școlii, în baza cererii părinților și la recomandarea dirigintelui. În cazul în care un elev se îmbolnăvea, acesta trebuia să-l înștiințeze pe director sau pe diriginte în termen de maximum 48 de ore. Absențele se motivau la reluarea activității școlare, în baza unei adeverințe; numărul absențelor se menționa în certificatul semestrial și de absolvire⁷. Pentru absențele nemotivate, ca urmare a nefrecventării disciplinelor obligatorii, elevii erau sancționați și li se scădea nota la purtare. Elevii aveau obligația de a participa la orele de religie; purtarea necuviincioasă, absența sau întârzierile nejustificate constituiau abateri disciplinare și se pedepseau aspru⁸.

Accesul elevilor în sălile de curs era permis cu un sfert de oră înainte de începerea orelor. Elevii trebuiau să aibă o ținută curată și decentă, precum și capul descoperit. Deplasarea prin localul școlii trebuia să se facă în liniște și nu era permisă staționarea, fără vreun motiv justificat, pe holuri și scări⁹.

Elevii trebuiau să-și pregătească în mod conștiincios temele, să se prezinte la toate examenele, să nu șoptească altor elevi și să nu utilizeze mijloace de fraudă la lucrările scrise. În timpul orelor de curs, școlarii trebuiau să fie atenți și, în cazul în care se ocupau cu alte obiecte, acestea se confiscău și se restituiau doar părinților sau tutorelui. Ieșirea din clasă în timpul orelor era permisă doar în cazuri excepționale și numai la cererea directorului. Pentru pregătirea temelor și lectura facultativă, elevii puteau împrumuta cărți de la biblioteca școlii, cu obligația de a le restitui la timp și în bună stare, în caz contrar, trebuiau să suporte dauna. Dacă

⁵ *Ibidem*, p. 11. Persoana care primea în gazdă un elev avea statutul de reprezentant al părinților și misiunea de a supraveghea respectarea normelor disciplinare de către elev.

⁶ *Ibidem*, p. 4.

⁷ *Ibidem*, p. 5.

⁸ *Ibidem*, p. 6.

⁹ *Ibidem*, p. 6–7.

școlarul pierdea o carte, avea obligația de a achita suma aferentă, pentru achiziționarea unui nou exemplar¹⁰.

În afara cadrului școlar, elevii aveau obligația să fie politicoși și să dea dovadă de simț al moralității și al datoriei; în vacanțe, elevii puteau participa la excursii în grup numai însoțiți de către un cadru didactic. Elevii nu aveau voie să frecventeze cafenelele; aceștia puteau merge, arareori, doar în localurile publice decente, însoțiți de părinți; elevilor din clasele a VII-a și a VIII-a nu le era impusă această obligație, însă exista condiționarea de a nu petrece în astfel de locații mai târziu de orele 21, iarna și orele 22, vara. Comportamentul inadecvat în localurile publice, cearta și excesele de orice fel se pedepseau aspru, chiar cu exmatricularea. Le era interzisă elevilor practicarea de jocuri pentru bani sau obiecte de valoare. Elevii de la cursul inferior puteau merge la teatru și concerte numai însoțiți de părinți sau de reprezentantul acestora; elevii de la școlile secundare nu aveau voie să participe activ la reprezentările teatrale. Participarea la petrecerile cu dans, organizate de societăți private, era permisă cu aprobarea directorului școlii numai elevilor din clasele a VII-a și a VIII-a, care aveau un comportament ireproșabil. Nu era permisă plimbarea pe uliță fără un scop anume și, mai ales, seara târziu. Elevilor din clasele inferioare le era interzis fumatul, iar celor din cursul superior, numai în localul școlar și în locurile publice. Elevii de la școlile secundare nu aveau voie să constituie asociații sau să participe la adunări ale unor societăți studențești și să poarte insigne. O abatere gravă era constituirea unei adunări mari de elevi, fără aprobarea corpului profesoral. Școlarii mai mari, în vârstă, le era permisă participarea la prelegerile publice organizate de societățile științifice. Elevii nu aveau voie să adune bani pentru un scop anume, fără aprobarea Consiliului Școlar al Țării¹¹.

Părinții sau tutorele elevului luau decizia privind locul de cazare, masa și persoana care era responsabilă de școlarul aflat în gazdă, având, totodată, obligația de a comunica aceste informații dirigintelui. Persoana care primea în gazdă un elev avea statutul de reprezentant al părinților și misiunea de a supraveghea respectarea normelor disciplinare. În cazul în care se constata că mediul în care conviețuia elevul era dăunător dezvoltării personale, din punct de vedere moral-educativ, corpul profesoral avea dreptul de a le solicita părinților schimbarea locuinței; exista chiar riscul ca elevul să fie exmatriculat, dacă nu se luau măsurile necesare pentru remedierea situației¹².

Falsificarea de către elevi a certificatelor școlare, care aveau valoare de documente publice, constituia abatere disciplinară și presupunea, totodată, începerea acțiunii de cercetare penală. De asemenea, se pedepsea aspru falsificarea sau deteriorarea unei scrisori adresate institutului școlar sau emise de către acesta¹³.

¹⁰ *Ibidem*, p. 7–8.

¹¹ *Ibidem*, p. 8–11.

¹² *Ibidem*, p. 11.

¹³ *Ibidem*, p. 12.

În timpul vacanțelor, li se cerea elevilor să aibă o purtare morală și cuviincioasă; constituia abatere gravă deplasarea din casă în casă, pentru a apela la binefacerea publică¹⁴.

În cazul în care un elev întrerupea studiile, era necesară înștiințarea directorului școlii, prin prezentarea unei declarații scrise din partea părinților sau a tutorelui. Elevul retras avea obligația de a restitui școlii cărțile și manualele didactice împrumutate. Părăsirea școlii fără informarea conducerii institutului era considerată „ceva neonest” și, ulterior, i se putea refuza elevului reînmatricularea¹⁵.

Sancțiunile disciplinare puteau fi aplicate individual, de către cadrele didactice, cât și ca urmare a hotărârilor luate în cadrul ședințelor Consiliului profesoral. Dirigintele sau profesorul putea aplica, pentru abaterile disciplinare ușoare, următoarele sancțiuni¹⁶: mustrea în patru ochi; mustrea în fața clasei; reținerea în clasă a unui elev din clasele cursului inferior, după terminarea orelor sau a serviciului religios, sub supravegherea unui profesor.

Pentru săvârșirea unor abateri disciplinare grave erau aplicate, în urma unei anchete preliminare și a deciziei corpului profesoral, următoarele sancțiuni¹⁷: admonestarea elevului de către director, în fața colectivului clasei sau a corpului profesoral; carcera, pentru maximum 16 ore – într-o zi, elevul putea executa opt ore de carceră –, interval în care elevul era obligat să efectueze, în scris, una sau mai multe teme, care trebuiau predate la expirarea timpului alocat; pedeapsa cu carcera nu i se putea aplica aceluiași elev mai mult de două ori într-un an școlar și aceasta se putea înăspri, în funcție de împrejurări, prin *consilium abeundi*¹⁸; exmatricularea din institut sau din toate școlile secundare existente în imperiu, fie publice, fie private.

Toate sancțiunile disciplinare luate în ședința Consiliului profesoral se consemnau în catalogul clasei și se comunicau, pe cale oficială, părinților sau reprezentantului acestora.

Exmatricularea elevilor se realiza în următoarele situații¹⁹: o perioadă mai mare de opt zile de absență nemotivată, fără înștiințarea verbală sau în scris a directorului sau a dirigintelui; obținerea, în cele două semestre ale anului școlar, a calificativului insuficient; trândăvie persistentă, care nu a putut fi combătută prin

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, p. 12–13.

¹⁶ *Ibidem*, p. 13.

¹⁷ *Ibidem*, p. 13–14.

¹⁸ Karl E. Demandt, *Laterculus notarum. Lateinisch-deutsche Interpretationshilfen für spätmittelalterliche und frühneuzeitliche Archivalien*, Mit 4 Tafeln spezieller Zahlenschreibungen des 14.–16. Jahrhunderts, în „Veröffentlichungen der Archivschule Marburg”, nr. 7, 2006, p. 55. *Consilium abeundi* – exmatricularea din școală, ca urmare a unui comportament necuviincios, în formă continuată.

¹⁹ *Legi disciplinare pentru școlile medii ale Bucovinei...*, p. 6, 9, 12, 14.

mustrare și diverse sancțiuni; nerespectarea, în mod repetat, a regulamentului disciplinar, deși elevul a fost sancționat și i-a fost aplicată pedeapsa cu carceră pentru a treia oară; comportament incalificabil față de normele moral-etice ale instituției; săvârșirea de fapte penale: lovire corporală, furt și altele asemenea; comportament inadecvat în locurile publice, participarea la diverse asociații, neasigurarea unor condiții corespunzătoare de cazare.

Decizia de exmatriculare se lua în ședința corpului didactic și se confirma de către Consiliul Școlar al Țării. Reînmatricularea se putea realiza numai cu aprobarea Consiliului Școlar al Țării. Exmatricularea din toate școlile secundare din imperiu se realiza la propunerea Consiliului Școlar al Țării, prin ordin ministerial. Părinții elevilor exmatriculați puteau contesta decizia în termen de 14 zile la directorul școlii și la Consiliul Școlar al Țării²⁰.

În ceea ce privește normele referitoare la disciplina elevilor de la liceele de fete din Bucovina, acestea au fost prevăzute în statutele de înființare și funcționare a institutelor. Regulamentul de disciplină pentru liceul de fete era elaborat de către corpul didactic, aprobat de Consiliul local și confirmat de către Consiliul Școlar al Țării²¹.

Ca sancțiuni disciplinare, pentru un comportament contrar regulamentului sau pentru trândăvie statornică, erau considerate: mustrarea în timpul orei, de către învățător, care o putea consemna și în catalog; avertismentul din partea directorului; mustrarea scrisă, adresată părinților sau reprezentanților acestora, în urma hotărârii luate în cadrul consiliului profesoral.

Exmatricularea elevilor se realiza în următoarele situații: o perioadă mare de absență nejustificată; refuzul îndeplinirii obligațiilor școlare sau instigarea altor eleve pentru adoptarea unui comportament similar; trândăvie persistentă, care nu reușise să fie combătută prin metodele disciplinare menționate anterior; comportament incalificabil față de normele moral-etice ale instituției, atât în interiorul, cât și în afara școlii, și care nu putea fi corectat prin metode disciplinare.

Exmatricularea avea loc în urma hotărârii corpului didactic, exprimată în cadrul comisiei liceale și era comunicată părinților sau reprezentanților acestora, însoțită de motivația aferentă.

Cazuri de indisciplină în școlile secundare din Bucovina, în perioada Ducatului

În continuare, prezentăm câteva situații concrete de indisciplină, constatate a fi săvârșite de elevi de la Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți, Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava, Gimnaziul Superior de Stat din Coțmani și Liceul de Fete Orașenesc din Suceava. Aceste informații inedite au fost identificate în *Fondul Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și*

²⁰ *Ibidem*, p. 15.

²¹ S.A.N.I.C., *Fond Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa LVIII, Dosar nr. 1, f. 71.

Instrucțiunii, care se află în administrarea Serviciului Arhive Naționale Istorice Centrale București și în Fondul *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, care se păstrează la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale.

Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți

Alfred Stokera, elev în clasa a VII-a la Gimnaziul Superior de Stat I din Cernăuți, i-a adresat profesorului Johann Haydek, în data de 19 ianuarie 1864, în sala de curs, în prezența celorlalți colegi, întrebarea: „De ce i-a numit râioși pe elevii clasei a VII-a în fața școlarilor din clasa a II-a?”. A urmat o discuție contradictorie, în urma căreia profesorul i-a cerut elevului să părăsească clasa. În acest context, elevul Stokera a reacționat și s-a adresat colegilor săi: „Cine are onoare, acela să mă urmeze”. Șase elevi, Julius Aspelmayer, Lasar Nastasi, Johann Wolczynski, Karl Hynek, David Rosenzweig și Theon Tarnawski au părăsit sala de curs și l-au însoțit pe colegul Stokera până la directorul gimnaziului, unde l-au reclamat pe profesorul Haydek, susținând că nu mai pot studia cu acesta. Elevul Aspelmayer a declarat că profesorul îi tratează în mod incorect pe elevi și că vor depune o petiție la Ministerul Instrucțiunii. Ca urmare a acestui fapt, corpul didactic a analizat comportamentul elevilor și a decis exmatricularea, pe plan local, a elevului Alfred Stokera, iar pentru ceilalți elevi, pedepsirea cu carceră și scăderea notei la purtare. Totodată, elevilor din clasa a VII-a, Leopold Habermann, Basil Towstiu, Johann Kossowicz, Michael Kobylanski și Alexander Karaczewski li s-a permis să mai fie examinați încă o dată la materia din ultimul semestru, de către profesorii Haydek, Wilhelm Vysloužil și directorul gimnaziului, Stephan Wolf²².

În ziua de 30 ianuarie 1893, când aveau să se distribuie elevilor certificatele semestriale, Demeter cavalier de Tabora, elev în clasa a VII-a la Gimnaziul de Stat I din Cernăuți, a fost văzut de către directorul școlii, Karl Tumlirz, având asupra sa un revolver. Elevul intenționa, conform declarației unui coleg și prieten al acestuia, Goldenberg, să-l folosească împotriva profesorului Adalbert de Mikulicz, în cazul în care obținea un calificativ mic la obiectele de studiu pe care acesta le predă (istorie și geografie) și, după aceea, urma să se împuște. Planul elevului Tabora a fost dejucat și, în urma deciziei corpului profesoral, a fost exmatriculat²³.

Elevii din clasele superioare ale Gimnaziului Superior de Stat I din Cernăuți s-au implicat în acțiunile de solidaritate și emancipare națională. În acest sens, în aprilie 1885, aceștia și-au exprimat dorința de a purta brâie tricolore și de a le fi permisă purtarea de șepci colorate, asemenea studenților. Ca urmare a solicitării acestora, a fost emis, de către Consiliul Școlar al Țării, Ordinul nr. 597, din 1 mai 1885, prin care li se interzicea elevilor să poarte bonete colorate și să frecventeze

²² *Ibidem*, Mapa XXXVI, Dosar nr. 10, f. 4–15.

²³ *Ibidem*, f. 28–31.

sediile asociațiilor naționale sau studențești²⁴. Nerespectarea prevederilor regulamentului de disciplină și ale Ordinului Consiliului Școlar al Țării nr. 597, din 1 mai 1885, a determinat exmatricularea, în anul 1889, a unui elev al gimnaziului, care lucra ca scrib la Asociația ruteană „Bucovina”²⁵.

În anul 1899, 26 de elevi de la Gimnaziul Superior de Stat Cernăuți au fost anchetați sub acuzația de instigații împotriva statului de drept, prin afilierea la mișcarea rusofilă. Gimnaziștii se întruneau periodic, în casa fiicei consilierului imperial Dobrjanski, care își educa copiii în spiritul panslavist. În casa familiei Girowski, elevii participau la ore de limba și literatura rusă și de istorie a Imperiului Țarist, purtând eșarfe în culorile Rusiei – alb, albastru, roșu. Membrii familiei Girowski erau susținători ai politicii Imperiului Țarist și trecuseră de la confesiunea greco-catolică la cea greco-orientală, exemplu urmat de către mulți elevi de gimnaziu²⁶.

Inițial, mișcarea a început prin organizarea de cursuri de limba rusă, ca formă de respingere a ortografiei fonetice a limbii rutene, culminând prin purtarea de eșarfe în culorile Rusiei. Având în vedere propunerile corpului profesoral al gimnaziului, din 27 și 29 mai 1899, considerându-se că această mișcare a afectat învățământul rutean, disciplina și cele mai înalte moravuri ale școlii, convingerea religioasă și simțul patriotic, Consiliul Școlar al Țării a hotărât, în ședința din 31 mai 1899, următoarele: exmatricularea din toate școlile secundare din Bucovina și Galiția a fiilor familiei Girowski; exmatricularea, din școlile secundare din localitate, a altor trei elevi; interzicerea elevilor de la școlile secundare de a efectua vizite în casa familiei Girowski; sancționarea a 14 elevi prin carceră și mustrarea altor șapte elevi; mustrarea elevilor care au participat, fără permisiunea corpului didactic, la întrunirile Asociației „Sojuz” și interzicerea, în viitor, de a lua parte la astfel de adunări și de a purta însemnele specifice²⁷.

În data de 3 februarie 1906, elevii clasei a VIII-a A de la Gimnaziul de Stat I din Cernăuți au lipsit, în mod intenționat și demonstrativ, de la ora profesorului dr. Bernhard Schwarz. Ca urmare, elevii au fost pedepsiți cu 16 ore de carceră, le-a fost scăzută nota la purtare și au fost atenționați, totodată, că exista riscul de a fi exmatriculați. În aceeași zi, elevii clasei a VIII-a B au perturbat activitatea didactică în prima parte a cursului ținut de același profesor; aceștia au fost sancționați, în funcție de gradul de vinovăție a fiecărui elev, cu patru până la opt ore de carceră²⁸.

²⁴ *Ibidem*, Mapa LVIII, Dosar nr. 1, f. 143.

²⁵ *Ibidem*, Mapa XXXII, Dosar nr. 10, f. 23–26.

²⁶ *Ibidem*, Mapa I, Dosar nr. 7, f. 24–25.

²⁷ *Ibidem*, f. 26–27. „Bukowyna” era o asociație a rutenilor bătrâni (proruși, care susțineau ortografia etimologică și limba rusă), iar „Ruska besida”, „Sojuz” și „Narodni dim” erau societăți ale tinerilor ruteni (militau pentru individualitate proprie, ruteană, scriere fonetică, limba ruteană).

²⁸ *Ibidem*, Mapa XXXVI, Dosar nr. 12, f. 4–5.

În luna martie a anului 1908, un elev de la Gimnaziul de Stat I din Cernăuți a comis un atentat asupra profesorului Philipp Decker; ca urmare, elevul a fost arestat²⁹.

Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava

Patru elevi de la Gimnaziul Superior Greco-Oriental din Suceava au fost implicați, în anul 1881, într-un furt la librăria din localitate, astfel încât, în urma hotărârii corpului didactic, luată în conferința extraordinară, din 14 ianuarie 1882, un școlar a fost exmatriculat și s-a dispus ca acesta să nu mai fie admis în nicio școală din imperiu, iar ceilalți trei au primit, ca pedeapsă, carcera³⁰.

La sfârșitul semestrului I al anului școlar 1888/1889, elevului Nicolae Prelici, fiul preotului din Breaza, i s-a acordat la purtare calificativul „satisfăcător”; în semestrul al II-lea, acesta nu s-a mai prezentat la cursuri, începând cu 22 februarie 1889, neispășindu-și astfel pedeapsa de 12 ore de carceră, pe care o primise din cauza mai multor scandaluri generate de el. Ca urmare, consiliul profesoral a decis, la 19 martie 1889, exmatricularea acestuia. La sfârșitul anului școlar 1889/1890, Nicolae Prelici și mai mulți absolvenți ai Gimnaziului din Suceava au fost implicați într-un scandal, pe care l-au provocat într-un bordel. La 7 septembrie 1890, tatăl elevului Prelici a solicitat conducerii Gimnaziului din Suceava aprobarea pentru înscrierea fiului său la examenul de admitere în clasa a VI-a; cererea de reînmatriculare a fost respinsă de către Consiliul Școlar al Țării (6 voturi împotriva, 5 – pentru) și de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii³¹.

Pentru comportament contrar Regulamentului de disciplină, manifestat prin absentarea de la cursul de Religie și atitudine nerespectuoasă în timpul orelor față de profesorul Vicol Lazăr, elevul din clasa a II-a, germană, Ladislaus Kropiwnicki, în vârstă de 16 ani, de confesiune greco-orientală, a fost sancționat, în anul școlar 1891/1892, cu 8, respectiv 12 ore de carceră. Întrucât acesta a continuat să adopte aceeași atitudine, consiliul profesoral al gimnaziului a hotărât, la 12 iulie 1892, exmatricularea acestuia, pe plan local, în cazul în care ar fi continuat să aibă același comportament eronat și ar fi fost sancționat pentru a treia oară cu carcera³².

Elevii clasei a VIII-a de la Secția Română a Gimnaziului Greco-Oriental din Suceava au făcut grevă, în data de 14 octombrie 1911; acest aspect a fost prezentat

²⁹ *Ibidem*, f. 7; în documentele identificate și în lucrările consultate nu există mai multe informații referitoare la cauza acestui atentat și la persoana care a comis fapta.

³⁰ Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale (în continuare se va cita: S.J.A.N. Suceava), Fond *Liceul „Ștefan cel Mare” Suceava*, Dosar nr. 2/1881, f. 79–84.

³¹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa XLI, Dosar nr. 17, f. 1–4.

³² S.J.A.N. Suceava, Fond *Liceul „Ștefan cel Mare”*, Dosar nr. 6/1891, f. 23, 24v.

și într-un articol de presă, în „Czernowitzer Tagblatt” (21 octombrie 1911), sub titlul *Greva gimnaziștilor*³³. Dirigintele clasei românești, profesorul George Palamarciuc, a hotărât ca sâmbătă, 14 octombrie 1911, elevii să fie prezenți la școală, în intervalul orar 14–15, pentru verificarea temelor și recapitularea materiei la disciplina limba latină, în vederea pregătirii examenului. Deoarece la această activitate s-a prezentat numai un elev, s-a considerat că toți ceilalți școlari au discutat și stabilit de comun acord să lipsească și să nu dea curs solicitării dirigintelui. În acest context, s-a demarat o anchetă, pentru a se lămurii asupra acestui caz și pentru a se evita, în viitor, astfel de situații. O parte dintre elevi a susținut că dirigintele nu avea voie să țină cursuri după-amiaza și că elevii erau tratați ca la închisoare. Unii școlari au declarat că au absentat pentru că au avut mult de învățat, deși în acea după-amiază nu erau planificate cursuri și ziua următoare era liberă. Alți elevi au invocat diferite motive insignifiante, precum stare de rău, deplasarea în localitățile învecinate pentru a-și aduce mâncare și altele asemănătoare. Acei elevi care nu au respectat dispoziția dirigintelui, fără vreun motiv temeinic, au primit pedeapsa cu carceră între 4 și 16 ore și au fost avertizați de către director, fiind consemnați pe o listă. De asemenea, s-a atras atenția cadrelor didactice să organizeze activitatea didactică în intervalul de timp prevăzut în orar și numai în cazuri excepționale se puteau ține cursuri în afara programului, însă era necesară aprobarea conducerii gimnaziului³⁴.

Elevii de la Gimnaziul Superior Greco-Oriental Suceava, institut confesional destinat cu precădere pregătirii școlarilor de etnie română, și-au exprimat adesea adeziunea la mișcarea națională a românilor din Bucovina, prin purtarea costumului popular românesc în școală și s-au implicat în acțiuni naționaliste care au avut, uneori, consecințe negative. În acest sens, elocvent este atentatul comis, în data de 16 ianuarie 1912, de către elevul român din clasa a V-a, Vichentie Greciuc, în timpul orelor de curs, asupra profesorului de matematică, Grigore Mocrenschii. Înainte de comiterea faptei, elevul Greciuc i-a solicitat profesorului să-i permită să iasă din clasă; la revenirea în sala de curs, acesta i-a înmânat profesorului un plic cu o scrisoare, în care se menționa că „de la matematică nu aștept nimic, ci de la Mocrenschii aștept o educație națională” și un fragment din „Foaia poporului”, din care reieșea că profesorul era considerat ca fiind „neromân”. În timp ce profesorul desfăcea plicul, elevul a tras cu arma asupra lui, rănindu-l ușor, după care s-a sinucis³⁵. Mărturie pentru acest caz sunt atât documentele întocmite de autoritățile austriece, cât și însemnările elevului român Erast Tarangul, consemnate ulterior, la maturitate, în memoriile sale, având la bază informațiile relatate de către tatăl său, Orest Tarangul, catihet la Gimnaziul

³³ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa XLI, Dosar nr. 18, f. 1.

³⁴ *Ibidem*, f. 2–3.

³⁵ *Ibidem*, f. 11–13.

Superior Greco-Oriental Suceava, și de colegii de clasă ai lui Vichentie Greciuc, Vasile Costin și Simion Hîj, martori oculari ai evenimentului³⁶.

Din actele autorităților școlare, reiese că elevul Greciuc, în vârstă de 18 ani, era caracterizat de cadrele didactice ca „netalentat”, iar de colegii săi, ca o persoană liniștită, retrasă, interiorizată și iute la mânie. Conducerea gimnaziului considera că profesorul Mocrenschi era iscusit și că îi evalua corect pe elevi, vinovat pentru fapta comisă fiind însuși școlarul Greciuc, care a recurs la acest gest deoarece nu

³⁶Muzeul Bucovinei din Suceava, Erast Tarangul, *Amintiri* (manuscris), nr. de inventar 663, p. 12–16. Un exemplar similar al manuscrisului se află la Serviciul Județean Iași al Arhivelor Naționale, Fond personal *Erast Tarangul*, nr. 90. Adresăm mulțumiri domnului lector univ. dr. Radu-Florian Bruja, de la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, care ne-a înlesnit accesul la acest manuscris. În continuare, redăm însemnările lui Erast Tarangul, cu mențiunea că autorul notează numele profesorului Gregor Mocranschi în formă diferită față de varianta folosită în documentele oficiale (în care apare Grigore Mocrenschi): „În cl. a V-a secția română, profesor la matematică era Mocranschi Gregor, un ucrainian germanizat, deci un renegat. Un mare dușman al românilor, Mocranschi [îi] șicana și teroriza pe elevii români, în special pe fiii de țărani, care purtau costumul național și care formau marea majoritate a elevilor de la acest liceu. Mocranschi dădea note slabe, proferând tot felul de invective la adresa poporului român, pe care îl numea „dummes Volk” (popor prost) sau „ekelhaftes Volk” (popor scârbos). Cu toate că limba de predare la secția română de la acest liceu a fost cea românească, Mocranschi ținea lecțiile în limba germană și vorbea cu elevii numai nemțește. Aceasta crea mari dificultăți elevilor, în majoritate fii de țărani de la țară, care nu cunoșteau bine limba germană. (Acestea amănunte mi le-au povestit și reamintit, cu mult mai târziu, cumnatul meu, lt. col. Vasile Costin și avocatul dr. Simion Hîj, amândoi foști elevi în această clasă și martori oculari ai dramei care s-a petrecut în acea zi). Elevii din clasa a V-a erau revoltați și clocoteau de ură împotriva lui Mocranschi. În acea zi fatală, în ultima oră (12–13) a fost lecția de matematică. Mocranschi a scos la tablă pe elevul Nicolae Doboș, căruia i-a dat să rezolve o problemă de aritmetică. Din bancă a ieșit elevul Vichentie Greciuc, fratele mai mic al profesorului Vasile Greciuc, în urmă profesorul universitar Vasile Grecu, și a cerut permisiunea să iasă afară. Mocranschi i-a dat voie. Cam după un sfert de ceas, Greciuc, care purta costum național, s-a întors în clasă și i-a predat lui Mocranschi, care ședea la catedră, o scrisoare, spunând că a primit-o de la profesorul Victor Morariu, o figură mult stimată și iubită de elevii români. Pe când Mocranschi era ocupat cu deschiderea plicului, Greciuc s-a întors spre clasă, a desfăcut bondița, a scos din sân un revolver, s-a întors din nou spre catedră și a tras asupra lui Mocranschi, care fugind în zig-zag a ieșit pe ușă afară. Greciuc a alergat după el și din ușă a mai tras un foc în urma lui Mocranschi. Apoi s-a întors în clasă, și-a luat rămas bun de la colegi și cu un zâmbet pe buze a încercat să se sinucidă, trăgându-și un glonte în inimă. Nereușind însă, a mai încărcat o dată revolverul și și-a tras un glonte în cap, căzând mort lângă catedră. Autoritățile școlare și poliția au făcut cercetări, pentru a vedea dacă n-a fost un complot. Nu s-a putut constata nimic. Atmosfera era foarte încărcată. Venise din Cernăuți președintele de pe atunci al Societății Academice „Dacia”, studentul Bereznițchi, care a fost de mai multe ori la tatăl meu acasă. Abia după război s-a vorbit că, în cazul lui Mocranschi, a fost un complot alcătuit din mai mulți elevi și că, prin tragere la sorți, a fost desemnat Greciuc să-l ucidă pe Mocranschi. Cu câteva zile înainte de atentat, noaptea, au fost trase prin geamul locuinței lui Mocranschi mai multe focuri de revolver. Mocranschi a fost lovit de Greciuc cu un glonte în mână, iar un alt glonte a trecut prin metalul de la spate al bretelei, pe când fugea prin coridor, și s-a oprit în pielea sa. Mocranschi nu s-a mai întors la liceu. El figurează în anuarul liceului din acest an ca fiind în concediu în semestrul II. În anul școlar următor, a fost transferat la un liceu din Austria de Jos”.

avea rezultate școlare bune (acesta avea note mici la matematică, istorie și limba greacă) și i-a fost teamă că fratele său, profesorul Vasile Greciuc, care îi asigura întreținerea, avea să nu-l mai susțină³⁷.

Ca urmare a acestei fapte, Procuratura din Suceava a inițiat acțiunea de cercetare și a pus sub acuzare pe mai multe persoane, și anume: elevul Ilie Petriuc, în vârstă de 17 ani, pentru comportament contrar prevederilor art. 305 din Legea penală, pentru că, potrivit declarației elevului Constantin Botezat, Petriuc ar fi strigat în clasă: „Greciuc a acționat corect!”; eleva de 16 ani, de la Liceul de Fete Orășenesc din Suceava, Valeria Mărginean, pentru comportament contrar prevederilor art. 305 din Legea penală (împotriva ordinii și liniștii publice), pentru că i-ar fi trimis o carte poștală unei prietene, Silvia Joachimciuc, în care a menționat că toți elevii sunt bucuroși acum, că nu vor mai primi note mici de la „câinele” Mocrenschii³⁸, precum și regretul privind sinuciderea școlarului³⁹; elevul în vârstă de 20 de ani, George Prelipcean, pentru fals în declarații și pentru solicitarea unui certificat fals, contrar prevederilor art. 197 și 199 din Legea penală⁴⁰ – Prelipcean a declarat, inițial, în calitate de martor, că nu își amintește să fi comunicat soției profesorului și colegilor despre existența unor scrisori de amenințare, ulterior recunoscând că el a transmis informația; elevul de gimnaziu, în vârstă de 17 ani, Pavel Berariu, pentru fals în declarații; a declarat că a fost bolnav acasă, în perioada 13–19 ianuarie și că nu știa nimic despre incident; în fapt, acesta a fost, în data de 18 ianuarie, la înmormântarea lui Greciuc. Prelipcean și Berariu au fost achitați, pentru că Tribunalul nu a putut să demonstreze, în baza probelor existente, vinovăția acestora. Valeria Mărginean a fost declarată vinovată pentru tulburarea liniștii publice, conform art. 305 din Legea penală și conform art. 261 și 266 din Legea penală, a fost condamnată să achite o amendă penală în valoare de 30 de coroane și să execute trei zile de arest⁴¹. Eleva a fost exmatriculată începând

³⁷ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa XLI, Dosar nr. 18, f. 8–9.

³⁸ *Ibidem*, f. 20–23.

³⁹ *Ibidem*, Mapa LVIII, Dosar nr. 16, f. 1. În continuare, redăm conținutul cărții poștale: „Ich weiß, daß auch Du von dem traurigen Ereignisse in Suczawa Kenntnis hast. Der arme Greciuc. Welchen Schmerz hat er gehabt. Eine Freude haben alle Schüler, daß sie nicht mehr „Zweier“ bekommen werden von diesem Hund von Mocrenschii, welcher die kleine Flasch zur Frau hält. Aber er ist nicht tot. 4 Kugeln hat er bekommen, Greciuc 2. Als ich dies hörte, bin ich erstarrt. Dies hat sich ereignet zwischen 12 und 1. Weine, denn auch wir weinen!“

⁴⁰ <http://alex.onb.ac.at>, Kaiserliches Patent, wodurch eine, durch die späteren Gesetze ergänzte, Ausgabe des Strafgesetzbuches über Verbrechen und schwere Polizei-Übertretungen vom 3. September 1803, mit Aufnahme mehrerer neuer Bestimmungen, als alleiniges Strafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Übertretungen für den ganzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme der Militärgränze, kundgemacht, und vom 1. September 1852 angefangen in Wirksamkeit gesetzt wird. Strafgesetz. Zweiter Theil. V Hauptstück, în „Allgemeines Reichs- Gesetz- und Regierungsblatt”, nr. 117, 27. Mai 1852, p. 531–532.

⁴¹ S.A.N.I.C., Fond *Guvernământul cezaro-crăiesc al Bucovinei. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii*, Mapa XLI, Dosar nr. 18, f. 20–23; Mapa LVIII, Dosar nr. 16, f. 1.

cu data de 29 ianuarie 1912 și după ce, inițial, fusese condamnată la trei zile de arest pentru încercarea de a-l dezvinovăți pe elevul Greciuc, a fost absolvită de pedeapsă, prin sentința din 28 februarie 1913⁴².

Gimnaziul Superior de Stat din Coțmani

Patru elevi de la Gimnaziul Superior de Stat din Coțmani, trei din clasa a III-a, Nikolaus Oszczytko, din Serafinți, lângă Horodenca, Georgi Melneczuk din Vrânceni și Nikolaus Neborak din Jucica Veche, precum și unul din clasa a IV-a, Stephan Grecul, din Sipieniț, au spart cu două bâte, în noaptea din 3 spre 4 iulie 1908, în jurul orei 2.30 a. m., aproape toate ferestrele de la locuința directorului școlii, Sergius Szpoynarowski; în după-amiaza zilei de 4 iulie 1908, Jandarmeria i-a predat la Tribunal pe făptași; aceștia au fost reținuți până la data de 6 iulie 1908. La audieri, cei patru elevi au declarat că elevul din clasa a IV-a, Basil Konoval, din Serafinți, lângă Horodenca, a fost instigatorul și că a făcut presiuni asupra lor pentru a comite fapta. Totodată, aceștia au dezvăluit identitatea făptașilor (elevii Konoval și Grecul) care au spart, pe parcursul anului școlar 1907/1908, geamurile de la locuințele a cinci cadre didactice de la același gimnaziu⁴³.

În concluzie, se poate constata că autoritățile bucovinene și-au însușit politicile școlare ale Ministerului Cultelor și Instrucțiunii de la Viena privind disciplina școlărilor, prin elaborarea de regulamente, în care au fost stipulate normele comportamentale pe care trebuiau să le adopte elevii și elevele din instituțiile de învățământ secundar din această provincie, precum și sancțiunile ce se puteau aplica în cazul nerespectării acestora.

În general, s-a reușit asigurarea unui mediu disciplinat și optim pentru desfășurarea procesului didactico-educativ în școlile secundare din Ducatul Bucovinei. Se poate afirma că unii elevi bucovineni au comis acte de indisciplină atât ușoare, cât și grave, însă acestea din urmă au fost cazuri izolate. În aceste situații, autoritățile școlare bucovinene au reacționat cu promptitudine și au sancționat abaterile disciplinare, în funcție de gravitatea faptei, prin acordarea unor pedepse precum carceră sau chiar exmatricularea. Elevii implicați în fapte de natură penală au fost sancționați cu exmatricularea și cercetați în conformitate cu prevederile legii penale.

⁴² *Ibidem*, Mapa LVIII, Dosar nr. 16, f. 2–5; <http://alex.onb.ac.at>, *Kaiserliches Patent...* . *Strafgesetz*, p. 542, 550.

⁴³ *Ibidem*, Mapa LIII, Dosar nr. 3, f. 7–8. În documentele identificate și în lucrările consultate nu există mai multe informații referitoare la modul cum a fost soluționată ancheta.